

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ РЕГІОНУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»

Ступінь вищої освіти	Магістр
Освітньо-професійна програма	«Середня освіта (Географія)»
Факультет	Факультет географії, історії та туризму
Кафедра	Географії і туризму
Семестр	2
Кількість кредитів	3
Мова викладання	українська

Викладач	к.геогр.н., доцент Яроменко Оксана Володимирівна
Контактна інформація	Yaromenko_ov@ukr.net

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

Анотація	<p>Сучасні екологічні дослідження мають проводитися з урахуванням особливостей взаємодії складних територіальних утворень. Для вирішення цих завдань на межі екології та географії відокремився науковий напрям – <i>геоекологія</i>. У територіальних системах безліч елементів гео-, еко- і соціосистем перетинаються. Простір, в якому вони знаходяться у взаємодії, становить об'єкт геоекологічних (географо-екологічних або еколого-географічних) досліджень. Питання децентралізації, реформи адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування належать до актуальних проблем сьогодення, які мають власну специфіку у різних регіонах України. наскільки новостворені об'єднані територіальні громади (ОТГ), поряд із властивими іншим ОТГ ризиками, отримали спектр геоекологічних проблем, що засвідчує своєчасність вивчення навчальної дисципліни.</p>
Мета та цілі	<p>Ознайомити з теоретичними засадами і методичними прийомами досліджень геоекологічних проблем природокористування на локальному і регіональному рівнях, сприяти формуванню екологічної культури у здобувачів освіти. Головними завданнями є: розкрити зміст і завдання геоекологічного підходу до проблем природокористування; розуміти сутність природокористування та принципи раціонального природокористування. Природокористування в умовах сталого розвитку; здійснювати геоекологічний аналіз та визначати геоекологічні проблеми на рівні регіону та територіальної громади; розкрити особливості природного та антропогенного впливу на складові географічної оболонки (літосферу, атмосферу, гідросферу, біосферу); оцінювати геоекологічний ризик, розуміти аспекти екологічного законодавства і права; сприяти формування екологічної культури в здобувачів освіти під час вивчення географії</p>
Результати навчання	<p>Здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним. Поглиблення знань і</p>

	вдосконалення предметної області природничої, антропогенної, суспільної географії, картографії та геоінформаційних технологій, методики навчання географії, що включають новітні наукові здобутки у сфері професійної педагогічної діяльності, є основою для оригінального мислення, проведення досліджень та критичного осмислення професійних проблем. Здатність до організації та проведення позанавчальної роботи здобувачів освіти географічного, краєзнавчого, туристського або іншого фахового спрямування.
Soft skills	Soft skills (соціально-психологічні аспекти професійної компетентності): Здатність аналізувати та розробляти. Здатність планувати та управляти часом. Оцінювати, вирішувати, реалізовувати та організовувати. Здатність логічно і системно мислити, креативність та інше.
Пререквізити	Базові знання з дисциплін: «Теоретичні проблеми фізичної географії», «Теоретичні проблеми суспільної географії».

СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Тема	План, короткі тези	Завдання	К-сть балів
Тема 1. Геооекологічний підхід до проблеми природокористування.	Геооекологія як наука. Сутність геооекологічного підходу. Геооекологічний аналіз. Методологія геооекологічних досліджень. Геооекосистеми та їх ієрархія. Природно-антропогенні системи. Поняття геооекологічного ризику.	Анотація матеріалу. Вивчення основних понять і термінів. Опрацювання лекційного матеріалу. Виконання завдань практичної №1.	6
Тема 2. Природні ресурси та природокористування. Природокористування в умовах сталого розвитку	Природні ресурси: сутність поняття та структура. Термін «природокористування». Сутність раціонального природокористування. Стан природного середовища у процесі раціонального природокористування. Принципи раціонального природокористування. Нераціональне природокористування. Вплив природокористування на довкілля. Природокористування в умовах сталого розвитку. Цілі сталого розвитку. Моніторинг довкілля.	Опрацювання лекційного та презентаційного матеріалу. Виконання завдань практичної №2	6
Тема 3. Геооекологічні проблеми стану літосфери	Літосфера, як складова географічної оболонки, чинники впливу на стан літосфери. Геооекологічні наслідки природного впливу на літосферу. Фізичні поля та їх види. Порушення геохімічної рівноваги літосфери. Ерозія та порушення геодинамічної рівноваги літосфери. Геооекологічні наслідки землетрусів, вулканів, наслідки падіння метеоритів. Антропогенний вплив на літосферу: ерозія, карстоутворення, суфозія,	Опрацювання лекційного та презентаційного матеріалу. Виконання практичних №3.	6

	опустинювання. Негативні та позитивні форми рельєфу антропогенного походження. Шляхи вирішення геоекологічних проблем.		
Тема 4. Геоекологічні проблеми стану літосфери.	Атмосфера, як складова географічної оболонки, чинники впливу на стан атмосфери. Антропогенне забруднення атмосфери. Самоочищення атмосфери. Класифікація забруднень атмосфери. Класифікація промислових викидів. Класифікація джерел забруднення атмосферного повітря. Парниковий ефект, кислотні дощі, руйнування озонового шару, ядерна зима. Смоги та його види. Шляхи вирішення геоекологічних проблем.	Опрацювання лекційного матеріалу. Виконання завдань практичної роботи №4.	6
Тема 5. Геоекологічні проблеми стану гідросфери	Гідросфера, як складова географічної оболонки, чинники впливу на стан гідросфери. Руйнівна діяльність морів та геоекологічна діяльність поверхневих текучих вод. Геоекосистеми гідросфери. Підземні споруди та їх види. Поняття техноземів та їх властивості. Антропогенний вплив на гідросферу. Види забруднень гідросфери. Поняття стічних вод, класифікація. Способи очищення стічних вод. Шляхи вирішення геоекологічних проблем.	Опрацювання лекційного та презентаційного матеріалу. Виконання завдань практичної роботи №5.	6
Тема 6. Геоекологічні проблеми природоохоронної галузі	Тваринний і рослинний світ: усвідомлення глобальних загроз. Природоохоронні території в системі біоконсервації. Геоекологічні функції створення екологічних мереж. Правові основи створення Європейської екомережі. Структура і критерії створення екологічних мереж.	Опрацювання лекційного матеріалу.	6
Тема 7. Екологічне законодавство і право. Геоекологічні проблеми та шляхи їх вирішення	Основні соціальні пріоритети екологічної політики України. Природоохоронне законодавство. Основні природоохоронні закони і кодекси України. Основні завдання Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів. Місцеве самоврядування в системі управління регіональним розвитком (регіон, територіальна громада). Шляхи вирішення геоекологічних проблем на регіональному рівні.	Опрацювання лекційного матеріалу.	6
Тема 8. Формування екологічної культури в здобувачів освіти під час вивчення географії.	Сутність поняття «екологічна культура» та її структура. Сучасні тенденції екологічної освіти. Методологічні засади впровадження екологічної культури в навчально-виховний процес. Екологічна компетентність як показник якості екологічної освіти	Опрацювання лекційного, та презентаційного матеріалу.	9

Тема 9. Геоєкологічні проблеми природокористування регіону (на прикладі Рівненської області).	Геоєкологічний аналіз Рівненської області. Геоєкологічні проблеми атмосферного повітря на території Рівненської області. Забруднення поверхневих та підземних вод Рівненщини як вагома геоєкологічна проблема. Вплив на структуру екомережі та біологічне ландшафтне різноманіття територіальних громад. Транскордонна геоєкологічна небезпека в умовах війни в Україні.	Здача виконаних практичних завдань з захистом теоретичних положень. Представлення презентацій.	9
---	--	--	---

ЛІТЕРАТУРА ТА НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Основна

1. Білявський Г.О., Падун М.М., Фурдуй Р.С. Основи загальної екології: Підручник. К., Либідь, 2011. 368 с.
2. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С., Костіков І.Ю. Основи екологічних знань: Підручник. К.: Либідь, 2010. 333 с.
3. Гавриленко О.П. Геоєкологія і природокористування: монографія. Київ: Видавець Бихун В.Ю., 2018. 393 с.
4. Гавриленко О.П. Екологія з основами геоєкології: підручник. Riga: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2018. 462 с.
5. Давиденко В.А., Білявський Г.О., Арсенюк С.Ю. Ландшафтна екологія. К.: Лібра, 2007. 280 с.
6. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища. К.: Знання, 2000. 203 с.
7. Олійник Я.Б., Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Основи екології. К.: Знання, 2012. 558 с.
8. Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С., Пилипенко І.О., Яворська В.В. Методологічні основи географії: Ландшафтна оболонка Землі. Довкілля: навч. посіб. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 348 с.
9. Шалімов М.О. Ландшафтна екологія: навч. посіб. для студ. екол. спец. вищих навч. закладів. Одеса: Наука і техніка, 2012. 372 с.
10. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Геоєкологія України: підручник. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2017. 494 с.
11. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Конструктивно-географічні основи раціонального природокористування: підручник. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2015. 395 с.
12. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Прикладна геоєкологія: підручник. Київ: ПВТП «LAT&K», 2020. 440 с.
13. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Муніч Н.В. Геоєкологія: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Київ: Альтерпрес, 2014. 468 с.

Допоміжна

14. Нестерчук І.М. Геоєкологічна оцінка території та схема геоєкологічного районування як передумова регіонального управління розвитком територій. Вісник Київського національного університету імені Лесі Українки. Географія. Випуск 59. 2011 р. С.18–23.
15. Микитчин О.І. Моделювання ступеня антропогенного навантаження в розрізі адміністративних одиниць (на прикладі Стрийського району Львівської області). Науковий вісник Херсонського державного університету. Географічні науки. С. 95–100.
16. Рівненська обласна державна адміністрація. URL: <https://www.rv.gov.ua/reformuvannia-administratyvno-terytorialnoho-ustroiu-subrehionalnoho-rivnia-raioniv>.
17. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2021 році. Рівне, 2022. 229 с.
18. Яроменко О.В., Замега Р.С., Плечій І.М. Екологічний моніторинг урбосистеми Рівного. Регіональні геоєкологічні проблеми в умовах сталого розвитку. Збірник наукових праць III Міжнар. наук.-практ. конференції (Рівне, 18-20 жовтня 2018 р.). Рівне, 2018. С. 406–410.
19. Іванов Є.А. Геоєкологічні проблеми утворення територіальних громад у вугледобувних регіонах (на прикладі Сілецької ОТГ). Управління та раціональне використання земельних ресурсів у новостворених територіальних громадах: проблеми та шляхи їх вирішення: зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 5–6 березня 2019 р.). С. 10–13.
20. Andrii Kalko, Igor Gopchak, Tetiana Basiuk, Oleg Pinchuk, Ievgenii Gerasimov, Oksana Yaromenko, Viktor Shkirynets. Assessment of surface water pollution in Western Bug River within the cross-border section of Ukraine. Journal of Water and Land Development. No. 46 (VII–IX) p. 97–104. DOI:

10.24425/jwld.2020.13420

21. Gopchak I., Basiuk T, Yatsyk A., Yaromenko O. Surface water quality of small rivers in the Ukrainian regions of right-bank Polissia. Second. International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters (ICSF 2021). E3S Web of Conferences 280, 10005 (2021), Kryvyi Rih, Ukraine, May 19-21, 2021. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202128010005>

22. Адаменко О., Рудько Г. Екологічна геологія. К.: Манускрипт. 2008.

23. Ахмедов Б. М., Мельничук М. М., Яроменко О. В. Регіональні відміни у структурі сільськогосподарських угідь Волинської області. *Geographical sciences / «Colloquium-journal»* Warsawa, Polska №8 (95), 2021. С. 10–13.

24. Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. Екологічне право України. К.: Атіка, 2011.

25. Вовк В.М. Забруднення поверхневих і підземних вод Побужжя в межах Національного природного парку «Бузький Гард». Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Управління високошвидкісними рухомими об'єктами та професійна підготовка операторів складних систем» 24-25 листопада 2016 року, Кропивницький. КЛАНУ, 2016. С. 226–229.

26. Вовк В.М., Тимончук К.С. Динаміка забруднення річкових вод середньої і нижньої частини Південного Бугу. Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 1 бере-зня-16 квітня 2020 р.) / за заг. ред. проф. Н.А. Калініченко. Харків: ФОП Озеров, 2020. С. 70–72.

27. Географія. 10-11 класи (Рівень стандарту). Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698).

28. Голод А.П. Екологізація туристичної діяльності в контексті забезпечення сталого розвитку регіону. Україна: Схід-Захід, проблеми сталого розвитку. Матеріали Всеукр.-турист. конференц., 24-25 листопада 2011. Львів. 2011. Т.1. С.86–88.

29. Гречко Т.К., Лісовський С.А., Романюк С.А., Руденко Л.Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: навч. посіб. Херсон: Гринь Д.С., 2015. 264 с.

30. Гродзинський М.Д. Основи ландшафтної екології. К.: Либідь, 2009.

31. Гродзинський М.Д., Шищенко П.Г. Методи геоecологічних досліджень: навч посіб. Київ: ВПЦ «Київський університет», 1999. 243 с.

32. Давиденко В.А., Білявський Г.О., Арсенюк С.Ю. Ландшафтна екологія. К.: Лібра, 2007. 280 с.

33. Домусчи С. В., Тригуб В. І. Екологічне виховання на уроках географії та у позаурочний час. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки». (2021). <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4284>

34. Калько А.Д., Мельничук М. М., Ахмедов Б. М., Яроменко О.В. Сільськогосподарська освоєність земель Волинської області. Географія та туризм: науковий журнал/ред. кол. Запотоцький С.П. К.: Альфа-ПІК, 2021. Вип. 61. С. 52–58.

35. Корнус О.Г. Роль шкільної географії у формуванні екологічної свідомості учнів. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/60527/1/Kornus_Geography.pdf

36. Круглов І.С. Геоecологія як трансдисциплінарна наука про геоекосистеми. Фіз. геогр. та геоморфологія. 2005. Вип. 47. С. 100–107.

37. Курняк Л.М. Екологічна культура: поняття та формування. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2015. № 10. С. 48–51.

38. Мальчикова Д.С. Теоретико-методологічні і методичні засади геопланування сільської місцевості на регіональному рівні: монографія. Херсон: Гринь Д.С., 2014. 362 с.

39. Методи геоecологічних досліджень: навчальний посібник. За ред. М.Д. Гродзинського та П.Г. Шищенка. К.: ВЦ «Київський університет», 1999. 243 с.

40. Нестерчук І. К. Геоecологічний підхід до проблеми природокористування: теоретичні аспекти та методика / І. К. Нестерчук // Фізична географія та геоморфологія. 2007. Вип. 52. С. 51–66.

41. Ресурси геологічного середовища і екологічна безпека техноприродних геосистем: монографія [за ред. Г.І. Рудька]. Київ: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2006. 480 с.

42. Рудько Г.І., Адаменко О.М. Конструктивна геоecологія: наукові основи та практичне втілення: монографія. Чернівці: Маклаут, 2008. 320 с.

43. Самойленко В.М. Ймовірнісні математичні методи в геоecології: Навчальний посібник. К.: Ніка-Центр, 2002. 404 с.

44. Тищенко П., Гавриленко О. Геоecологія в науково-освітньому вимірі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. 1(70). 2018. С. 9–15.

45. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Геоecологічне обґрунтування проектів природокористування: підручник. Київ: Альтерпрес, 2014. 414 с.

46. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Геоecологія: Термінологічно-тлумачний словник. Київ: ПП «ДІРЕКТ ЛАЙН», 2016. 412 с.

47. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Основи екології: підручник. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2015. 517 с.

48. Яремчук І.Г. Економіка природокористування. Київ: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», Видавничий центр «Просвіта», 2000.

49. Яроменко О. В. Моніторинг ґрунтів Рівненщини. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: збірник наукових праць. – № 2 (20). Рівне : РВЦ МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2018. С. 115–124.

50. Яроменко О. В., Кісілюк І.М. Екологічний аналіз басейну р. Устя. Наука. Молодь. Екологія -2010: Збірник тез доповідей шостої Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (26-28 травня 2010 року, м. Житомир). Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 134–135.

51. Яроменко О.В., Замега Р.С., Плечій І.М. Екологічний моніторинг урбосистеми Рівного. Регіональні геоecологічні проблеми в умовах сталого розвитку. Збірник наукових праць III Міжнар. наук.-практ. конференції (Рівне, 18-20 жовтня 2018 р.) / Голова редкол. проф. Д.В. Лико. Рівне, 2018. – С. 406–410.

52. Яроменко О.В., Гопчак І.В., Калько А.Д., Басюк Т.О. Оцінка антропогенного навантаження на басейн річки Вілія. Регіональні геоecологічні проблеми в умовах сталого розвитку. Збірник наукових праць IV Міжнар. наук.-практ. конференції (Рівне, 22-24 вересня 2020 р.) / Голова редкол. проф. Д.В. Лико [та ін.]. Рівне: видавець О. Зень, 2020. С. 71–73.

53. Яроменко О.В., Павленко Н.В. Формування екологічних знань на уроках географії в учнів старшої школи. Актуальні питання науки, освіти і суспільства в сучасних умовах: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 21 грудня 2022 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2022. С. 19–20.

Інформаційні ресурси

1. Державна екологічна інспекція України. Офіційний сайт. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2714>
2. Електронні навчальні посібники: URL: <http://ukrmap.com.ua/catalog/navchalna-produktsija/elektronni-navchalni-posibniki>
3. Електронні фахові наукові видання Національної наукової бібліотеки України імені В.І.Вернадського. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN
4. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Офіційний сайт.

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна політика	Здобувач освіти зобов'язаний відвідувати всі заняття згідно розкладу, не спізнюватися. Дотримуватися етики поведінки. Працювати з навчальною літературою, з літературою на електронних носіях і в Інтернеті. При пропуску лекційних занять проводиться усна співбесіда за темою. Відпрацьовувати практичні заняття. Виконати індивідуальне завдання.
Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку.
Політика щодо академічної доброчесності	Під час виконання завдань вимагається дотримання правил академічної доброчесності. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

ОЦІНЮВАННЯ

Нарахування балів	
Види оцінювання	Бали
Змістовий модуль 1 (Теми 1-9)	60
Підсумковий контроль (екзамен)	40

Розподіл балів для оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни